

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 20.—

VIDEM, 1. - 15. DECEMBRA 1952.

Leto III. — Štev. 54

UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm-Udine

Naročnina: letna 400.— lir, 6 mesečna 200.— lir.

Enotnost, predpogoj obstoja

Pred kratkim je bil sklican v Sv. Petru Slovenov nek sestanek, ki so se ga, poleg predstavnikov pokrajinskih oblasti, udeležili tudi župani in duhovščina iz raznih krajev Beneške Slovenije. Namen tega sestanka je bil, da bi našim občinskim in cerkvenim zastopnikom prikazali koristi, ki naj bi jih prinesel naša dežela, novi in precej zamotan zakon za pomoč gorskim občinam. Med razpravo pa se je oglasila k besedi neka zelo vplivna osebnost, ki je prisotnim priznala, da se videmski prefekt vznemirja spricho dejstva, da so vse občinske uprave v Nadiški dolini v rokah tistih sil, ki so nasprotne vladi. Te izjave ni nihče izmed prisotnih na tem sestanku zanikal, kar pomeni, da so, ne glede na različne politične ideologije, vsi soglasni v tem, da obsojajo vladno politiko, kakršno ta izvaja v vseh povojnih letih v Beneški Sloveniji.

Protivladne sile v naši deželi so tiste sile, ki so proti potujočvalni politiki, kakršno podpira vlada. Protivladne sile so pri nas istovetne s silami, ki nečesto žrtvovati obstoja svojega naroda, da bi s tem podprle imperialistično požrešnost nekaterih italijanskih politikov, ki bi hoteli napraviti iz beneških Slovencev predstražo tistega sistema za penetracijo na Balkan, ki ga je Italija že toliko časa pripravljala in je dosegel svoj vrhunec s fašističnim napadom na Jugoslavijo.

Zgoraj navedene izjave omenjene osebnosti bi morali dobro premisliti tudi naši občinski upravitelji. Vladi ni dovolj, da naši ljudje volijo demokristjane, ampak hoče od njih nekaj več: hotela bi namreč, da se odgovorimo naši narodnosti, ker je večina naših ljudi, čeprav je volila demokristjansko stranko, ostala slovenska in hoče da se njeno narodnost spoštuje.

Naši občinski upravitelji, naši intelektualci, bi morali to upoštevati in imeti pred očmi, da je skrajni čas, da tudi oni opustijo tisti politični oportunizem, v katerega so zabredli in da se odkrito postavijo na našo stran, da se pridružijo naši borbi, ker bomo samo na ta način lahko koristili narodni stvari našega ljudstva. Vlada ne zakriva in ne dela izjem, ker se briga samo za uresničenje svoje namere o izbrisu z naše zemlje vsega tistega, kar je slovensko. Zdi se, da se ji v tem tudi zelo mudi. Dokaz za to so stotine milijonov lir, ki so jih v razmeroma kratkem času potrošili po naših vaseh za zgradnjo šol, otroških vrtcev in drugih podobnih ustanov, katerih edini namen je ta, da bi vcepile naši mladini neko kulturo, ki je tuja njenemu jeziku, šegam in običajem, ki je tuja njenemu narodnemu čutu.

Političen kompromis ki bi ga naši intelektualci in en del naših občinskih zastopnikov radi prikazali kot opravčilo, ne drži več, ker je tak kompromis v škodo našega ljudstva. Biti povezani s krščansko demokracijo, pomeni biti povezan z našimi narodnimi nasprotniki, ki se poslužujejo vseh sredstev, vključno tudi brezposelnost in pomanjkanje, da bi nas prisilili k predaji in zatajitvi samega sebe.

Ce bi ne bilo tako, bi se vlada pobrigala za industrializacijo naše dežele, ker bi tako preskrbela delo našim ljudem, kateri se sedaj izseljujejo v mnogo večjem številu, kot se to dogaja v kateri koli drugi pokrajini Italije. Ker pa smo mi trn v peti italijanskega nacionalizma, ki ga je treba odstraniti, nečemo podvzeti nikakih ukrepov, ki naj bi

olajšali brezposelnost v naših krajih, ker je brezposelnost pač najboljši način in pripomoček, s katerim nameravajo uničiti našo narodno zavest, ker je lakota najboljši način, da se prisili neko ljudstvo h kapitulaciji.

Zato bi se končno morali združiti, ne glede na različne politične ideologije, ker nas tare ista skupna nadloga. Združeni bomo mnogo lažje branili naš obstoj. Župani, intelektualci in druge vplivne osebnosti naše dežele, ki odobravajo našo borbo, pa se zaradi kruha ne upajo stopiti na plan, naj končno zapustijo takšen oportunističen položaj in naj se postavijo na čelo naše borbe, na čelo našega naroda, ki hoče še naprej živeti. Samo s takim dejanjem bomo postali vredni svojih prednikov, ki so vztrajali in zmagali nad vsemi spletkami, katere so jim nastavliali naši narodni nasprotniki, bomo vredni tistih prednikov, ki so v več kot tisoč letih borb znali ohraniti svoj jezik, svoje šege in običaje.

Južna Tirolska in mi

Vlada naj si dobro zapomni, da če hoče pridobiti ugled v in izven države, mora priznati naše narodne pravice

Leta 1947 se je Italija ob podpisu mirovne pogodbe obvezala, da bo spoštovala pravice vseh svojih državljanov, ne glede na njihovo narodnost in prepričanje. Istega leta je tudi ustanovna skupščina v Rimu sestavljala novo italijansko ustavo. Ker so ob tej priliki hoteli pokazati svetu, da Italija spoštuje narodne manjšine, so vrnili v ustavo člen 3, ki jemlje posebne predpise narodnim manjšinam in člen 116, ki zagotavlja deželi Furlaniji, pod katero spadamo tudi mi, avtonomijo s posebnim statutom. Pri tem so seveda upoštevali, da živi v Furlaniji poleg Furlanov tudi 60 tisoč Slovencev Beneške Slovenije. Avtonomija s posebnim statutom je bila ustavno zagotovljena tudi Južni Tirolski — Tridentu. Siciliji in Sardiniji. Južna Tirolska s Tridentom je bila deležna te avtonomije zato, ker živi tam narod nemške narodnosti, medtem ko so deželam Sicilije in Sardinije določili avtonomijo zaradi zemljepisnih in gospodarskih razlogov. Avtonomijo s posebnim statutom so dobili tudi v Val D'Aosta, kjer žive Francozi.

V času od 1947 pa do danes je bila Južni Tirolski, Val D'Aosti, Siciliji in Sardiniji, resno dana avtonomija; te dežele se same upravljajo, prebivalci so si izvolili svoj lastni deželni zbor in uživajo še druge pravice. Le Furlanija, ki bi morala biti tudi avtonomna, ni dobila ničesar. Zakaj nam delajo tako krivico? Ni treba dosti premišljevat, saj smo večkrat slišali iz ust samih vladnih zastopnikov iz Vidma, ko so javno rekli in tudi pisali v svojih časopisih, da bi podelitev avtonomije Furlaniji pomenilo dati pravico tudi beneškim Slovincem. Tega kajpada niso kar naravnost povedali, ampak nekako zamotano in so skušali našim ljudem celo dopovedati, da bi z rešitvijo tega problema imela koristile Jugoslavija. Kakšni lažnivci, kajne! Zakaj niso povedali, da nečemo dati avtonomije Furlaniji zato, ker bi rimska blagajna ne mogla več terjati od nas toliko davkov, ker bi en del ostal v blagajni naše dežele. Logično je, da oblasti ne bodo nikdar povedale, koliko koristi imajo tiste dežele, ki imajo svojo avtonomijo,

Več lekarn v naši deželi

Pred nedavnim so se zbrali na zborovanju v Vidmu lekarnarji naše pokrajine, ki nimajo svojih lekarn. Na tem zborovanju so se lekarnarji pritožili zaradi slabih gmočnih razmer, v katerih živijo profesionalci njihove kategorije, ki šteje veliko število brezposelnih. Istočasno pa so ugotovili, da je v videmski pokrajini kar 60 občin brez svoje lekarne in da nimajo številni predeli, zlasti pa Beneška Slovenija dovolj teh za ljudsko zdravstvo tako potrebnih ustanov, čeprav predvidevajo zakoni ustanovitev novih lekarn po raznih krajih, ne glede na število njihovih prebivalcev.

Upamo, da bo ta ugotovitev lekarnarjev videmske pokrajine našla svoj odmev pri pristojnih oblasteh, da bodo te poskrbele za otvoritev novih lekarn, s posebnim ciljem na Nadiško dolino. Tu imamo namreč na 20 tisoč prebivalcev, ki živijo v osmih občinah, samo dve lekarni in sicer eno v Sv. Petru Slovenov. drugo pa v Škrutovem, ki nikakor ne moreta zadostovati za potrebe naših ljudi. Zaradi tega bi bilo potrebno odpreti vsaj še štiri lekarnice in sicer v Klobuču, Fodbonescu, Sovodnjah in v Prapontnem.

Vprašanje občine v Gorjanah

V gorjanski občini vlada zadnji dve leti nekakšna zmešnjava. Kot smo že večkrat pisali se lansko leto v tej občini niso vršile upravne volitve, ker ni hotel noben volivec sprejeti kandidature. Tako so poslali na županstvo prefektur-nega komisarja, ki je upravljaval občinske zadeve, njegova plača pa je še bolj otežila že itak revni proračun gorjanske občine.

Letos pa so bile razpisane volitve, ki so se vršile 30. novembra. Za upravo sta se potegovali dve stranki: demokristjani in neodvisni. Največ glasov je šlo v korist demokristjanske liste.

Mislili smo, da so te volitve potekale v redu, čeprav smo zvedeli za nekatere pritožbe slovenskih občanov iz vasi Breg in Filipana. Ti dve vasi namreč iz več ali manj upravičenih razlogov nočeta še nadalje živeti v skupnosti z Gorjani. Breg, kjer živi okrog 30 družin, je zemljepisno navezan na Tersko dolino in bi se rad priključil k občini v Brdu, Filipan

pa, ki je bližje Tarcentu, bi se rad združil s to občino.

Gorjanci so se odločno uprli odcepitvi teh vasi, ker bi taka odcepitev pomenila zmanjšanje prebivalstva te občine, ki šteje komaj 1211 ljudi, na polovico in bi se potem občina, v kateri bi ostalo komaj nekaj nad 600 ljudi, ne mogla več sama vzdržati. Zavečajoč se tega dejstva, so se Gorjanci uprli zahtevam Brega in Filipana in jih odklonili.

Taka odklonitev se nam zdi upravičena in logična, ker bi pomenila konec obstoja te občine in bi se morala vas Gorjani priključiti Rtinju, ki je oddaljen samo šest kilometrov. Toda vaščani iz Brega in Filipana s to odklonitvijo niso bili zadovoljni, čeprav njihova težnja po odcepitvi od sedanje občine v današnjem položaju ni prav nič na mestu. Teden pred volitvami volivci teh dveh občin niso hoteli sprejeti volilnih potrdil v znak protesta, ker ni bila sprejeta njihova zahteva po odcepitvi od gorjanske občine.

Nam se zdi, da ta njihova težnja nikakor ni na mestu in je celo v škodo koristim Slovencev te občine. Naši zastopniki in prijatelji bi storili mnogo boljše, če bi namesto takega bojkota, predložili svoje lastne kandidate za občinske volitve in delali propagando zanje. Na tak način bi lahko mnogo boljše koristili našemu ljudstvu, ker bi imeli danes v občinskem svetu v Gorjanih vsaj tri naše občinske svetovalce, kar bi bilo mnogo bolj v skladu z našim principom, da je treba ohraniti narodnostni značaj naših vasi. Podpirati priključitev Filipana k Tarcentu, pa ni nič drugega, kot podpirati spletke naših nasprotnikov, ki imajo iz očitnih razlogov namen razpustiti naše gorske občine in jih združiti z italijanskimi središči.

PRI NAS IN PO SVETU

IZVOLITEV V FRANCOSKO AKADEMIJO ZNANOSTI — V francosko Akademijo znanosti je bil izvoljen maršal Alphonse Juin namesto pokojnega književnika Jeana Tharauda.

BRITANSKA VOJSKA — Britansko ministrstvo za obrambo je objavilo sporočilo, da je Velika Britanija 1. oktobra t. l. imela 872.900 vojakov pod orožjem. Od tega števila pride na mornarico 147.100 mož, na kopno vojsko 450.900, na letalstvo 274.900, rezervne vojaške sile in pomožna služba pa imajo skupno 387.400 mož in žena.

BENEDETTO CROCE UMRL — Dne 21. novembra t. l. je umrl v Neaplju senator Benedetto Croce v starosti 86 let. Bil je eden največjih italijanskih zgodovinarjev, kritikov in filozofov. Bil je senator v rimskem parlamentu od leta 1910 dalje. Od leta 1920 do 1921 je bil minister prosvete v vladi Giolittija. Po padcu fašizma je aktivno posegel v politično življenje kot predsednik liberalne stranke. Leta 1944 je bil minister v Badogliovi vladi in nato v vladi Bonomija. Croce je napisal več znanih knjig, med njimi tudi »Zgodovino Evrope v XIX. stoletju«, ki je prevedena tudi v slovensko.

BIVŠA ITALIJANSKA KRALJICA UMRLA — Dne 28. novembra je v Montpellier, kjer je prebivala že več let, umrla bivša italijanska kraljica Helena Savojska v starosti 79 let.

Helena Petrovič Njegoš je bila hči

činogorskega kneza Nikole in se je rodila v Cetinju 8. jan. 1873. Vzgajali so jo na dvoru ruskega carja Nikole. Ko se je vrnila v Cetinje, se je tam spoznala z neapeljskim knezom Viktorjem Emanuelom in se z njim poročila leta 1896.

Leta 1900 je po umoru kralja Umberta I. postala kraljica Italije. Ko je italijanski kralj 1946 odstopil, se je z njim preselila v Egipt, po njegovi smrti pa v Montpellier.

DAN ČLOVEŠKIH PRAVIC — Letos bodo mnogi narodi praznovali 10. decembra četrto obletnico podpisa Vesoljne izjave o človeških pravicah. S tem bodo znova potrdili svojo vero v načela sprejeta v Parizu dne 10. decembra 1948, ko je Glavna skupščina Združenih narodov soglasno sprejela omenjeno izjavo.

MEDNARODNA KONFERENCA O NADZORSTVU ROJSTEV — V kratkem se bo vršila tretja mednarodna konferenca o nadzorstvu rojstev, kjer se bo razpravljalo o načinih in potrebi zmanjšanja prebivalstva na svetu.

FILM »KEKEC« V ITALIJI — Slovenski otroški film »Kekec« je kupilo neko italijansko filmsko podjetje, ki ga bo konec decembra predvajalo v italijanskih kinematografih. »Kekec« je edini izmed tujih otroških filmov, ki jih je Italija odkupila v poslednjih letih. Pedagoški časopisi zahtevajo v svojih številkah, posvečeni IV filmskemu festivalu v Benetkah, od pristojnih oblasti, naj omogočijo kar najbolj široko predvajanje slovenskega filma »Kekec«.

REZIJA

RAVENCA — Dne 18. novembra se je vršila na sedežu občine izredna seja občinskega sveta. Občinski svet se ni sestel že od julija sem in zato se je seveda nabralo precej problemov za rešiti in seja je bila precej dolga in važna.

Zupan je s svojim poročilom o finančnem stanju občine povedal, da se leos nahaja občina v zelo kritičnem položaju in da bo morala občinska uprava še enkrat pregledati vse dohodke družin te občine, ki plačujejo družinski davek in vzeti potrebne ukrepe, da se zmanjša deficit v občinski blagajni.

Poleg tega je občinski svet sprejel pogodbo z ONAIR, ki bo vzdrževal materinsko šolo v Belem potoku, ki jo bodo v kratkem zgradili. Sprejeli so tudi sklep, da bodo zaposlili za državno pomoč za gradnjo novega šolskega poslopja v Ravenci.

Občinska bilanca je zašla v deficit zaradi ogromnih stroškov, ki so jih imeli za vzdrževanje cest, za gradnjo novih šolskih poslopij v Liščaci, Koritah, Bilci in za preureditev šolskih prostorov v Belem potoku. Ker ni imela občina letos nikakih dohodkov kakor druga leta, ko je dala sekot občinske gozdove, bo morala vse te izdatke kriti s tem, da bo povišala družinski davek. Ta ukrep, ki ga občina namerava izvesti, je vzbudil nezadovoljstvo med ljudstvom, ki živi v veliki bedi. Upamo pa, da bo občina opustila ta načrt in da bo zaprosila vlado za pomoč, da to mogla izenačiti bilanco.

LIŠČACA — Na zadnjem občinskem svetu so sklenili, da bo občina zaprosila za državno pomoč za napeljava elektricne luči v našo vas. Tega smo zelo veseli, ker sedaj lahko upamo, da bodo tudi pri nas zagorele žarnice.

OSOJANI — Zvedeli smo, da je država nakazala za karalizacijo v naši vasi in za gradnjo obrečnega zidu 6 milijonov lir. Da bi le kmalu pričeli z delom, ker tako bi naši ljudje dobili tudi zaposlitev.

BELI POTOK — Vlada se ni nikdar brigala za našo vas, ki je ena najbolj zapuščenih in revnih vasi Italije. Videla pa je seveda potrebo, da nas raznarodi in zato bo odpila v kratkem pri nas materinsko šolo ONAIR, kjer bodo učili naše male otroke italijanski jezik namesto materinskega. Ta nagla vladna skrb za raznarodovanje pa pri nas gotovo ne bo žela uspehov pa četudi bi bili starši primorani pošiljati svoje otroke v to šolo, kjer jih bo čakal poln krožnik dobre jedi, ki je doslej še niso nikdar okusili.

GORJANI

Preteklo nedeljo smo mjeli tu našim kumune votaciji za poslati tu kumun 15 može, ki no če za štjeri ljeta nas ministrati. Ne poznamo še iman od može, ki so mjeli največ vote, vjemo pa, ki ne uerbala lišta od može, ki so mjeli za simbol »scudo crociato«. Votacijoni so potekle normalno, brez incidentov. Šlo te pa malo judi votuat, zak na dobrá part so se zadržali. Ki to če biti naš šindik to se ne vje še, an tuole novi konsej on če decidati prihodnjo nedejo kar no se boju zbrali usl može.

TIPANA

Dne 25. preteklega mjesca so se naši može spravili an mjeli tu kumune konsej, na katerim so razpravljali več reči, ki no interesajo naše judi. Med najbuj importante probleme so aprovali prožete za mjeti mutuo za napejati vodo tu Viskoršo an tu Brzje. Za napejati vodo tu Viskoršo mutuo on znaša 12 milijonou lir medtjem, ki mutuo za brješko vodo on znaša 6 milijone an pou. Poleg tega so tu konseju razpravljali gor mez električno centralo, ki komun on če narditi tu Karnahti. Za telo djelo so bli dani od governa na posodo 10 milijone lir že pred tremi ljeti. Tjem soudam so ljetos parložil še drugih 8 mijonou lir an takoviš za to nujno opero naš kumun on me a dišpozicjon 18 milijone lir. Djelo to se ne vje še kadá to če začeti, zak to je dan kup dokumente se za narditi. Speranca pa to je, ki za drugo lje to no če morjeti začeti. Drugo lje to no če biti nove votacijoni an zatuo governo on ima ves interes našim judem narditi kako dobruoto, zak' drugeč tu našim komune on če mjetit malo votou.

Za Tipano so našemu kumunu dodelili še drugih 6 milijonou lir za narditi no novo škuolo an otroški vartec, ki on če biti pod krilo znane organizacije ONAIR, specializirana za usjati našim otrokam tu glavo italijanski duh.

IZ NAŠIH VASI

Use skupaj našemu kumunu so bili dodeljeni 42 milijonou lir. To nje dosti, če ve pogledamo kaj reči no koventajo par nas, ma to nje še malo, če ve pogledamo na našo preteklost. Governo o nam nje še dau tekaj soule tu cjelih 85 ljet, ki smo pod njem an njega takuin e začeu odperjati šele kar smo mi začeli kazati mu rozičke, to je kar smo začeli odperto lcto za naše dirite. Če to nje bo naših najbujših sinou naše zemje, ki brez nočnega strahu an brez kompromesa so se zauzeli za naše interese braniti, bodita sigurni, ki so tjeli pasati še drugih 85 brez de bi governo odper oči na naše bizunje. Naši poglavarji deputadi iz Vidma njeso prosili to pomuoč governu pod parolo »dejta našim judem zak' no inajzo veliko bizunjo«, ma so prašali an infiuili governantom potom obstoji našega movimenta, ki za dirite svoje zemje e zauzeu no pozicjon jasno; odkrito an jušto. Smo judje, ki ve živimo par kumfine, smo judje, ki ve guorimo naš jezik, ki z laškim o njema neč skupnega, smo na minoranca etnika ki na ma dirit do človeškega živjenja. Tuole naši judje so kapili an zatuo so z nami.

ZALOST ZA NAŠEGA VICEŠINDIKA — Dne 16. preteklega mjesca ne umaria Cuffolo (Kofol) Enilija, mati našega vicešindika Kostantina Novaka. Ranca Milija ne ba stara 87 ljet. Bila je simpri na mati dobrá, ki ne znala uzrediti sve otroké tu zdravim duhu, saj lahko reče-

mo, de nje sirovi so najbujši judje tu našim kumune. Koštantin Novak to je majestrc tu Tipani že od 30 ljet an ga lahko štejemo za rajbuj izobraženega človeka tu našim kumune.

Družini ranca Milije naše globoke sožalje.

DEBELEZ — Smo zvjedali, ki ljetos no če odprjeti škuolo se tu naši vasi. Za telo rječ se je pred ne dougim časom razpravljalo tu Vidma ra proveditoradu od škuol.

Novico so naši judje sprejeli z velikim veseljem, saj so že več ljet tuo čakali.

PLATIŠČE — Breginjski kumun, s katerim mi ve konfinamo on poseduje na levim kraju Nadiže no veliko host bukovih drv. Zdi se, ki to host no če ljetos prodati nekemu italijanskemu imprezarju iz Vidma. Tu tej hosti no če mjeti takoviš djelo več čjeloucen. Čudno to se nam pa zdi, ki to nje blo tu naši vasi nobednega človeka, ki on se poveži z breginjskim kumunom an s tjem priti do tega, de bi taka velika host paršla u roke našim domačim ljudem, ki bi tako mogli dati djela nešteti Platiščanam, ki no ne vjedo kje se zaslužiti kruh. Še ljeuše te tjelo biti, če so se bli naši domači djelouci združili u eno koperativo, ki naj bi kupila od Breginja tisto host. Bi takuo mjeli djelo na pragu naše hiše, saj tista host je deleč od nas komaj eno uro hoje.

SV. LENART SLOVENCEV

Cjerkvica sv. Miklavža in vojaški britof zapuščena

U našim kamune imamo adno zlo lje po an staro cjerkvico, ki je posvečena sv. Miklavžu an leži ne deleč od vasi Jagued. Zavoj ljepega kraja kjer stoji bi prau lahko bla tista cjerkou dosti obiskovana od ljudi, posebno u poljetnem cajtu. Na žalost pa nje takuo, kje nikdar ne pride nobedan an se tud maša ne bere, zak' cjerkvica je zapuščena an razpada, takuo de bo iz nje u kratkim cajtu le kup razvalin. U bližini tiste cjerkvice je adan mali britof, kjer je pokopanih nih 60 vojakou avstrijske vojske, ki so padli o boju okuol St. Lenarta dne 27. oktobra 1917, ko je bila italijanska vojska primorana se umaknit iz Kobarida na Piavo. Ta dan je bla tud ta cjerkvica dosti poškodovana od strelou, zak boji so se varšili tud tam okuol.

Tu je torej svet prastor, pravzaprav dvakrat svet, zak' tle stoji cjerkvou an zak' tle počivajo padli, katjerim se je trjeba parklonit, čeglih so tujci. Na žalost pa muoramo par tem povjedat še adno drugo žalostno rječ. Britof o katjerim govorimo sadá, so nekatjeri ljudje, ki bi muorli bit znani oblastem an domačemu ljudstvu, razderli, obdelane kame-ne, ki so bili na grobovih padlih an kjer so bila napisana njihova imena so odnesli an zvjedli smo, če so tiste požegnane kamene ponucl nekatjeri celuo za si zgradit svinjak. Ali ni to oskrniteu svetega kraja?

Od približno 60 grobou je ostalo samo 17 kamencu z napisi, kjer smo mogli prebrat imena padlih, ki jih tle pišemo, de boju usaj na telim mjestu našega žornala ostala označena. Težkuo nam je bluo brat imena, zak' napisi se malo poznajo an zatuo morebit, de smo tud

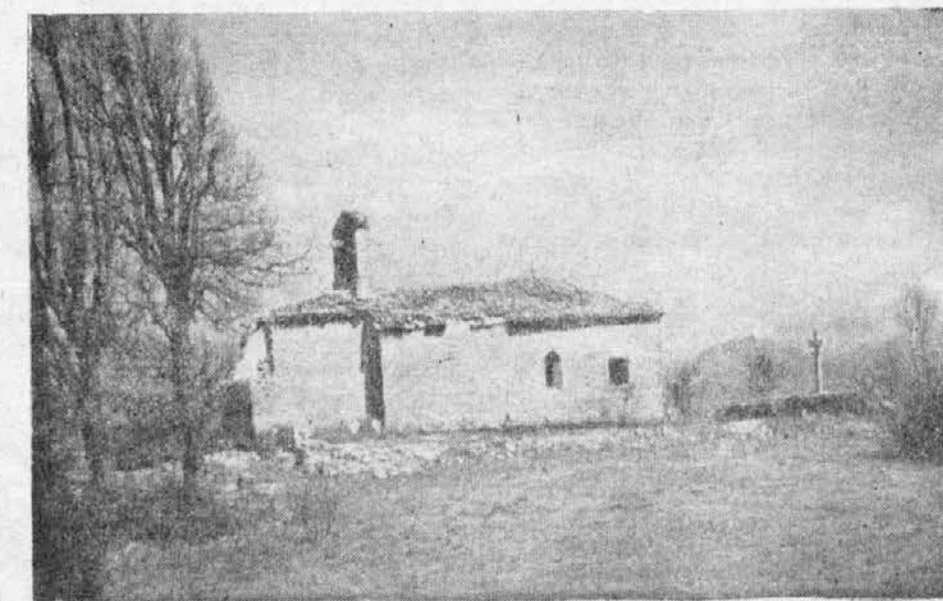
kakšno črko naruobe napisal, a kulkor smo mogli določit, so tela imena:

Emil Herbst,
Karl Laurenz,
Franz Gaebler,
Alfred Sperling,
Wilhelm Kulpert,
Ernst Bartneck,
Karl Kriese,
Bernhard Schultz,
Erich Langner,
Oskar Zinser,
Maks Balmann,
Franz Gluge,
Karl Kuhne,
Wilhelm Neusinger,
Hermann Heirich,
Maks Motkus,
Friederich Hagemaier.

Naš žornal čuti dužnost, de piše o takih nečastnih reči, za branit dobro ime naše zemlje an zatuo se tud zgražamo, de stoji tam cjerkvica takuo zapuščena an blizu nje je enako zapuščen an razderit britof. Oblasti bi muorle poiskat kriuce an jih tud štrafat kot zaslužijo za take nečastna dela. Kaj bi porekla Italija, če bi enako napravili v Avstriji z grobovi italijanskih vojakov, ki tam počivajo?

Cjerkvica bi muorala bit tud popravljená, saj bi lahko postala zavoj svoje starosti narodni monument. Za to rječ bi ble doužne se interesirat naše kamunske oblasti, saj gre u tjem primeru za rešit en narodni spomenik naše zemlje.

JAGUED — Dne 23. novembra smo spremili na britof h zadnemu počitku našo vaščanko Kavčič Marijo, stara 73 ljet. Naj ji bo lahka domača zemlja.

STARA CJERKVICA SV. MIKLAVŽA (SV. LENART)

NEME

GORENJA CERNEJA — Za uzdarževanje naše cješte se je končno naš kumun odločit dodeliti no mar soule s katerimi so parpejali pjesak an ga posuli po njej. Tuole pa to nje dosti, zak' potem, ki to posuje pjesak no koventajo še cještari, ki no daržita simpri čedne kuneta. Drugač s parvim žlavinom, ki on pride, čemo biti simpri tej prej.

VIZONT — To nje čougo od tega, ki ne paršla raziskovat tu našo vas nas jame na škuodra jamarjeu iz Trsta. Povjedali so nam, ki no če se varniti še krat.

SREDNJE

PODSREDNJE — Naša vas je precej velika, toda zanjo se nje še preskrbjele za napejat vodo, ki nam manjka. Pretekje ljeta se je u našim kamune čost nardilo za druge vasi, katjerim je manjkala voda an zatuo mislemo, de nje blo težkuo zadovolit tud naše ljudi, ki glih takuo kot ta druž plačujejo dauke. Naši ljudi njeso dost zaprosil na kamun, zak' so se ponudili djelat brezplačno za vodo parpejat. Je blo dost torej, če so bli nam dal potreban material an tehnično pomuoč, potle smo bli nardil use sami an takuo kamun ne bi imú dost stroškou. Troštamo se, de naši kamunski poglavarji buodo tuole nimar daržal na paret an na prihodnji seji se buodo tud pobrigal.

PODGORA — Nas nje dost ljudi u Podgori, smo samo 12 družin, a mislemo, de nas je zadost za mjet pravico, de bi se nam zgradila kolovozna cješta. Še po Italiji djela tulku djel brez potrebe an trosi denar za propagando, istočasno pa se ne vid naše potrebe. Za zgradit cješto, ki bi vezala našo vas z dolino bi zadostovalo prou malo. Iz Kobilce, kjer začne cješta, do naše vasi je komaj dva kilometra, torej stroški bi znašali malo milijonou lir, ki končno bi tud olajšal dižokupacjon, ki je par nas. Malo dobre volje je trjeba od strani governa an več skarbi domačih predstaunkou.

AHTEN

Borba za priti do pitne vode ni še končala u našim kamune. Tri ljeta se naši kamunski poglavarji potegujejo an obečujejo ljudem iz Maline, de jim buodo končno parpejali vodo. A na žalost so use prazne besjede, velika laž, zak Malinčeni so še brez nje. Teli krat so pa ljudi se štufl, zak višek je višek. An takuo je paršlo, de preteklo nedejo jih je šlo ena dobra skupina mož na kamun protestirat. Ena delegacija je bla sprejeta od šindika, ki ji je zagotovil nujno rešiteu tega problema. Povjedu je, de tekot tele zime se bo začelo z djelam.

Malinčeni daržijo takuo, de bo teli krat rjes mož besjeda naš šindik.

GRMEK

KLODIC — U petek 28. novemberja zvečer nas je za vedno zapustila naša vaščanka 56 letna Kristina Kjaboj poročena Klodič. Pogreb je bil pred poudne od Klodiča do Leškega britofa. Žalujoci družini izrekamo naše globoke sožalje.

GORENJA KOZICA — Pred kratkim je umaru naš vaščan 64 ljetni Anton Karlič. Pokopali so ga na novim britofu, ki so ga zgradili naši ljudi sami. Zvjedli smo pa, de na kamune njeso tjet dat dovoljenja, de bi rančega Karliča pokopal na novem britofu an tam so se izgovarjali, de naš britof je preveč blizu cješte an de zavoj higijenskih razmer ni prau, de se tam pokopavajo mrliči. Takuo so domačini muorli telefonirat provincjalnemu zdravniku, ki je dovoļu, de so mrliča pokopali na novem pokopališču.

Družini rančega Antona Karliča naše globoke sožalje.

GORENJE BRDO — U naši vasi se šir že več cajta otroška boljezen, ki ji pravimo maruška. Ker je otrok, ki ima tisto boljezen zlo žejan, nekatjeri domačini jim priporočajo, de bi se napil vina. Našim ljudem pa, ki imajo svoje otroke boune s tisto boljeznijo priporočamo, de naj ne poslušajo takih nasvetou, zak vino za otroké, posebno če so bolani od maruške, je veliko strupa.

DREKA

LOMBAJ — Dne 17. novembra nas je za večno zapustila naša vaščanka Minka Tomazetič, ki je bila stara 77 ljet. Pogreb je bil drugi dan na leskem britofu. Družini ranca Minke naše sožalje.

SV. PETER SLOVENOV

Nekateri iz Sv. Petra Slovenov so nam večkrat zaprosil naj se da na prodajo naš list tud kakšnemu domačemu prodajalcu žornalou. Tistim muoramo povjedat, de »Matajur« se prodaja pri časopisni prodajalnici Felicijana Fula, ki stoji blizu cjerkve. Tisti prodajalnici mi pošljamo naš list za de bi ga prodajala an zatuo se zlo čudimo, de tuole nje znano Spjetarčem. Tuo pomeni najbrže, de gospuod Fula darži naš list pod bankom an more bit, če odgovori ljudem, ki mu ga zaprosijo, de on ga njema. Toda, kar tam naj se obarnijo tisti, ki čejo kupit naš žornal an če tista prodajalnica jim bo odgovorila, de ga njemajo, naj se obarnijo naši upravi, katjera bo uzela potrebne provedimente. Gospuod Fula muora prodajat naš žornal an če tega nečje nardit an ga skriva ga bomo denuncjal kompetentnim oblastem takuo kot so drugi žornali nardil s takimi ljudmi. Po močnosti pošljita nam tud priče, ki eventualno so ble prisotne kadar sta zaprosil naš list an ki je bluo vam povjedano, de ga njema. Gospuod Fula se muore zapomnit, de u Italiji obstoja lec za vse glih, torej tud za Slovence an njih tisk. Naš žornal, ki je bli štampan s dovoljenjem vičemskega tribunala, ima italijansko čitadinanco an tuole višno zlo boli našim nasprotnikom.

DOLENJI BARNAS — Dne 23. preteklega mjesca smo spremili h zadnjemu počitku našega vaščana rančega Ostoperaria Antona, oče blušega špjetskega šindika. Ranci Anton je bli star 84 ljet an ljudi so mu zio dobró tjel, zak' za cjele 50 ljet je zvjesto služil kot miežnar našega svetišča. Naj mu to lahka domača zemlja!

AŽLA — Kulk se je guorilo gor mez našo mlekarno. Cjela Pajoška dolina je vjedala, de par nas nje šlo use prou. Mlekar, katjeremu so tožil neke nerednosti so odstranil an otenem drugega pampejal. Tud uprava od mlekarne je bila zamenjana an takuo troštamo se, de sadá bo šlo use prou an se nam ne boju več smejal ljudi drugih vasi.

Pretekli tječan se je tud končala kauža, ki naša mlekarja jo je mjela zavoj tisti nerednosti. Na videmskim tribunalom so se zmenil oboje stranke za dan keminament an takuo upamo, de se ne bo več niti guorilo gor mez tisto žalostno zadevo. Toda muoramo povjedat, de po našim mišljenju nje blo potreba prit do tega, de se gre končuvat pred tribunal za tam potle se zgihlat. Zio buoiš je bluo če so bli tle u naši vasi, u svojih hiš, se zgihlat. Takuo bi ošparale oboje stranke taužente an taužente lir, ki so jih muorli plačat za stroške.

Tuole naj služ za drugi krat, če bo potrebno. Lastne cunje je stuokrat buoiš, če se operejo u svoji hiš pravi en star pregovor.

SOVODNJE

Pretekli tječan se je ponesrečiu kar je šu na jago Vogrič Marko, star 36 ljet an doma iz Gabrovce. Mož medtem ko je poskočiu en zid se mu je pretrasila puška, ki je imu za sabo, an strel je šu u bližnje skale, a šibre (balini) so se ob skali odbile an ranile Marka u oči. Ponesrečenega so hitro peljali u špitau an mjedili, ki so ga pregledali, so povjedat, de ima levo oko u veliki nagobarnosti.

POŠTA

KOS Anton — Za dosego izplačila odpravnine, ker ste delali do leta 1950 v Belgiji, morate napraviti prošnjo, v kateri naj se navede ime, priimek, kraj in datum rojstva, naslov sedanjega bivanja, natančen naslov tvrdke, pri kateri ste bili zaposleni in dobe koliko časa ste delali v Belgiji.

Odpravnino vam bo izplačala na podlagi nakazil Caisse de Prevoyance de la Campine - Guffenslaan 35 - Hasselt.

Prošnja mora biti vložena tekot 31. decembra t. l.

D. M. — Terska dolina — Vaše hčerke ne morete poslati v Švico služit, ker ni še dopolnila 18 let. V Švici namreč ne dovolijo, da bi se tja priselila dekleta izpod 18 let starosti.

France Prešeren

največji slovenski pesnik

Dne 3. decembra poteka 152 let, kar se je rodil v Vrbi pri Breznici na Gorenjskem največji slovenski pesnik, France Prešeren. Že kot otrok je kazal izredno nadarjenost in je bil tudi potem v šoli vedno med prvimi. V Bistrici se je učil prvih črk, pozneje pa je nadaljeval svoje učenje v Ljubljani. Prav takrat je Ljubljana živela posebno življenje. Z zapada so prišle nove misli, oznanjale so svobodo, enakost in bratstvo, francoski orli so prinesli Slovincem novo poslanstvo. Tisoč let so imeli Slovenci nemški jarem namesto svobode in tlačanstvo namesto enakosti. Kaj čuda, če je narod dvignil glavo, če je mladina začutila, da prihaja nov čas. Takrat je tudi v trinajstletnega dečka Franceta Prešerna zagorela iskra, ki ni več ugasnila. Nosil jo je v sebi do konca svoje poti.

A svoboda je bila le kratka. Naglo je zatoni, naglo se je spet zgrnila tema po slovenski zemlji, tisočletni gospodar Nemec je zopet zavlada. France Prešeren je že kot mlad deček čutil to tujevo nogo in ostala je v njem skozi vse življenje. Dasi je bil v srednji šoli odličen učenec, vendar so ga zapostavljali: pred njim, pred otrokom iz kmečke hiše je bil vedno in povsod njegov součenec nemškega rodu, plemeniti Scheuhenstul.

Toliko bolj je vezalo mladega Prešerna prijateljstvo z rojakom Matijem Čopom, ki je bil komaj tri leta starejši in je prav tako obiskoval srednjo šolo v Ljubljani. Čop je že tedaj kazal Prešernu pot, s Čopom sta skupaj mislila lepe, svobodne misli.

France Prešeren je dovršil srednjo šolo in šel v veliki svet, na Dunaj. Po štirih letih se je vrnil v Ljubljano, zrel mož. Zdaj je moral misliti na kruh. V obilici bi ga imel, če bi zavrgel svojo narodno zavest, svoje prepričanje o lepoti svobode in enakosti ljudi, če bi se uklonil njim, ki jim je sreče svit žarel v slovenski deželi. Prešeren je izbral drugo pot, ostal je vztrajen, ostal je zvest ljudstvu, iz katerega je izšel. Prešeren, svobodni duh, je izbral svobodno pot, čeprav je bila težka. Vedel je, da je noč v grobu manj strašna, ko so pod svetlim soncem sužni dnevi, in upal je, da bo tudi slovenski rod našel pot tja, kjer sinovi Slave si prosti volijo vero in postave.

Tak mož je bil nevaren tujcu, ki je gospodoval na slovenski zemlji. Ošabno nemštvo je skrbelo, da Prešeren nikdar ne bi stopil na višje mesto, ampak da bi ostal nepomemben in v temi, da bi utonil v dnevnih skrbih. Prešeren se je hotel osamosvojiti, odpreti je hotel lastno odvetniško pisarno, da ne bi več delal tlače drugim, a Nemci, ki so vladali, so mu odbijali prošnje drugo za drugo. Prešernovo življenje se je spreminjalo v borbo brez upa zmage, v borbo proti tujcu in lastnim bratom, ki so se bili sami vpregli v tujčev voz.

Prešernovo orožje je bila njegova pesem, ki je vrela iz njegovega velikega uma, iz njegovega vročega srca in iz usodnosti preizkušene življenja. Tudi te pesmi niso razumeli, tudi nad njo je ležala senca nemštva in prav tisto slovensko dekle, Primčeva Julija, ki so ji veljale najlepše pesmi, kar jih je zapelo slovensko srce, je dalo roko Nemcu, plemenitemu Scheuhenstulu.

V tistih dneh — stoletje je prešlo od tedaj — ko se je slovenski narod šele prebujal, je imel Prešeren le malo mislečih mož okrog sebe in še ti prijatelji so ga kaj kmalu zapustili. Najdražji, Matija Čop, velikan učenosti, je šel prvi od njega, utonil je v Savi. Kakor otrok se je razjokal Prešeren, ko ga je videl mrtvega. Rana pa je ostala odprta, brez leka. Nekaj let kasneje je umrl dobri Andrej Smole, Prešeren je ostajal sam s svojo bolečino, s svojimi neizpolnjenimi željami, pokopal je svoje misli o sreči.

Šele tri leta pred smrtjo se je Preše-

ren osamosvojil, odprl je pisarno v Kranju. A tedaj je bil že bolan in truden in je vabil smrt, naj se predolgo ne mudi. Samo še enkrat je posijala luč v njegovo življenje, silen blesk viharnege leta 1848. Prešeren jo je že davno slutil, saj je bil že kdaj zapel slovito »Zdravico«, da pride čas, ko rojak prost bo vsak, ne vrag, le sosed bo mejak. Zdaj je, ob koncu nesrečnega, prežgodaj strtega življenja, dočakal veliki dan, ko se je prvič oglasil klic po združenju vseh slovenskih zemelj. To je bila obljuba, ki ga je potrjevala v njegovi veri, da bo prišla narodu pomlad. A njegove sile so naglo ugašale. Dne 8. februarja 1849 je ležal v Kranju na mrtvaškem odru in mrtvaški list — drugi v slovenskem jeziku — prvega je bil napisal Prešeren sam prijatelju Andreju Smoletu — je naznačeval, da je umrl mož, čigar veličine njegov lastni rod ni poznal in ki ga je komaj slutila tedanja slovenska mladina. Seme, ki ga je bil Prešeren zasejal, še ni začelo iti v klasje, trpeče srce so upokojile groba bolečine. Danes je Prešernovo ime nesmrtno.

France Prešeren je doživel svoje poveljanje, kakor je del slovenskega ljudstva dočakal svojo svobodo. Prešernova prerokba, da rojak prost bo vsak, ne vrag, le sosed bo mejak, se še ni spopolnila, a trdno verujemo, da je blizu veliki dan, ko se bo tudi to zgodilo.

Terski zvonovi

Prvi zvon v Teru je bil človek. Temu človeku je bilo ime Kulin Peter pok. Andreja, ki so mu pravili tudi Besk ter je stanoval blizu župnišča. Vsakikrat, kadar je bilo treba javno moliti rožni venec, je zlezel na vzvišen prostor, postavil roke k ustom v obliki lija in vpil na vse grlo: »Sedaj zvonim v prvo... v drugo... v tretje...«

Pozneje so prišli do zvona iz bron. Po letu 1860 so kupili zvonček, ki ga imajo še sedaj in ki je tehtal 104 funte. Ta zvonček ima svojo posebno zgodovino; najprej so ga obesili na Beskovo hišo, kateri je bil od zvona povisan v zvonarja. Ko so dogradili današnje župnišče, so postavili zvon na južno stran tega poslopja, kjer je bil cilj hudega preganjanja.

TER

Ker je bil zvonček posvečen sv. Barbari, so z njim ogorčeno pozvanjali kadar je grozila nevihta; poleg tega pa je služil tudi za sklicanje vaščanov iz Ter na zborovanja, ali kadar so jih potrebovali za delo pri cerkvi.

Sosednje vasi so se zaradi tega pritožile pri videmskem prefektu čes, da zvonček moti javni mir. Tako so nekoč prišli v Ter orožniki, ki so bili oboroženi s puškami, ter iskali krivca... ki pa ga niso mogli najti, ker se je strahopetno skrčil v kupu fižola v neki shrambi.

Pozneje, ko je bila zgrajena cerkev, so okrog leta 1880 kupili v Vidmu dva lepa zvonova in leto za tem še tretjega največjega. Tako je bilo število popolno.

Toda prišel je žalosten dan, 14. marc 1918, ko so prišli Avstrijci in te lepe zvonove s kladivi razbili na kose ter odnesli kovino, da bi jo porabili za vlivanje topcev.

Starejši vaščan, po imenu Markjol Ivan, po domače Zvaldič, ki je botroval pri krstu velikega zvona in je takrat ležal v postelji bolan, se je začel jokati kot otrok, ko je zaslišal udarce tistih kladiv in dejal: »Ubili so mi mojega posnovenca.« Umirajoč je določil 500 lir (današnjih 100.000 lir), da bi kupili nove zvonove.

Od 29. septembra 1921 do januarja 1925 so dobili na posodo dva zvonova od cerkve v Rtnju in 13. marca istega leta je prebivalstvo končno z velikimi slovesnostmi sprejelo nove zvonove, ki jih je vilo podjetje De Poli iz Vidma. Dne 19. marca istega leta, je bila njihova svečana posvetitev, prav na dan sv. Jožefa, ki je cerkveni patron v Teru.

Odlomki iz predgovora h Katekizmu Primoža Trubarja

Iz predgovora h Katekizmu 1555

Mi vejmo, de sta poprej dva slovenska katekizma z nemškimi puštabi drukana. Inu nom se zdi, da ta naša slovenska beseda s tejm latinskimi puštabi se lepše inu ležje piše tar bere: za volo tih riči smo mi pustili drugu drukati z latinskimi puštabi en abecedariu inu le-

Sv. Miklavž an hudoba

Svet Miklavž je zguoda ustó,
se j lepuó umó
je uzeo njega palco,
je šu pred no štalco.
Jubi, jubi svet Miklavž,
dajte nam an dober glas:
tode ki hudobija pluje
vse za njo arjuje.
Svet Miklavž je jau hudobiji:
»Rec »Marija!«
Hudoba j jala: »Barigla,
da bi puna vina bila,
da z Miklavžan bi ga pila.«
Jubi, jubi svet Miklavž,
dajte nam an dober glas!
Svet Miklavž jau hudobiji:
»Rec »angelci!«
Hudoba j jala »Jaraceu.
Jubi, jubi svet Miklavž,
dajte nam an dober glas!
Svet Miklavž jau hudobiji:
»Rec »Svet Duh!«
Hudoba j jala: »Da b' ti biu juh!«

Iz predgovora h Katekizmu 1551

Vsem Slovencom gnado, mir, milost inu pravu spoznane božje skuzi Jezusa Kristusa prosim.

Lubi krščeni! Jest sem tele štuके iz svetiga pisma (inu nih iz'age v te pejsmi zložene), katere vsaki zastopni človek, kir hoče v nebu priti, ima vejdeti inu držati; h tim tudi to litanijo inu ano pridigo, v tele bukvice pustil prepisati v naš jezik Bogu na čast inu h do-lrimu vsem mladim tar preprostim ludem naše dežele.

EVAN TRINKO:

NAŠI PAGLAVCI

ČRTICE IN SLIKE IZ BENESKE SLOVENIJE

Paglavski popoldan

Mlada gospodinja se trudi okoli ognja, da bi pripravila družini južino, katero jim mora potem še nesti v nekoliko oddaljeno polje, da ne bodo po nepotrebnem s hojo zamujali dela. Trudila se je in jezila; mudilo se je, kajti popoldan ni bil daleč, a ogenj ni hotel goreti. Suha drva so bila pošla že jutraj; kar je še dobila na dvorišču, je bilo malo in še to na pol sirovo.

»Oh, ta nerodnost nerodna naših mož! Kolikokrat sem jim ukazala drva pripraviti in jih znesti domov! S čim bom kuhala? In če ne bo južina ob uri, bodo še godrnjali!« Tako je tožila in začela že stotič pihati, da bi živeje gorelo; da je bilo več kadiža nego plamena.

»No, pa naj čakajo. Prav jim bo!« Šla je na dvorišče iskat, če bi dobila kaj boljšega.

»Ah, moj Bog! Vsepolno drvo po zaradenih senožetih, jaz pa ne morem poštenega ognja zanetiti! Čakaj, jim že povem, kar jim gre, zanikržeč!«

Medtem je šumno pripodil domov čredico ovac živahen paglavček, star kakih deset let.

»Mama, lačen sem. Ali ste skuhali?« je vprašal, ko je ovce spravil v hlev.

»Da, pravo! Kako bom skuhala, ko ni drv! Beži, išči tam okoli hleva, če dobiš kaj suhega, da bo kmalu.«

Deček steče in res, precej prinese naročje dobrega drobiža, ki je zadostovalo za enkrat. Ni trajalo dolgo in skromna južina je bila gotova.

»Pavle! Snež in potem pojdeš v Lesičje po drva. Naberi lepo butaro suhih in hitro prinesi. Ne ustavljaj se po poti. SIŠIŠ? Niti večerje ne bom mogla skuhati, ako se takoj ne vrneš.«

»Da mama, nabere; pa že pridem ko pridem, saj veste, da je daleč.«

»Pazi, bo šiba pela, če te ne bo do štirih. Pomni! Potem boš moral še v polje, da boš pomagal kaj prineesti.«

Deček je hlastno pojedel svoj del. Gospodinja je pripravila za druge in nesla v polje.

»Veš, kaj sem ti ukazala?« je rekla grede, »Bog varuj, če boš zamujal; jih dobiš svoj del! Preden greš, lepo zapri hišna vrata, da ne pride pes. SIŠIŠ? In se je oddaljila.

Dečko pa je šel po vasi iskat tovarišev. Ni mu bilo težko jih dobiti, ker gospodinja navadno le takim naročajo, naj skrbje za drva, kadar imajo odrasli bolj važnega in nujnega posla. Stirje so se zbrali, približno istih let. Pripeli so si zadaj za cempin pri pasu svoje kanjce, vrgli raztrgane jope čez ramo in stekli bosopeti po poti, ki je peljala navzdol do Lesičjega. Lesičje je bil velik, skupen vaški gozd, kjer si je lahko vsakdo nabral toliko drv, kolikor jih je potreboval.

Dečki so bili živi in poredni. Vse je šlo pred njimi! Kmalu so stopili s prave poti in jo mahnili čez polje in travnike. Nekje so znali za zrele bruske. Niti govoriti ni trebalo; samo ob sebi je prišlo, da so jo vdrli na oni kraj in kmalu so že pridno tresli deblo. Opravili pa niso veliko, kajti od nekoč je priroben gospodar z raklo v roki, da so morali pete odnesti, kar so storili, še predno je mogel katerega zajeti.

Nižje dol je bilo v njivah grozdje, ki se je začinjalo komaj mečiti. Takoj so

bili na njem; nekaj so v naglici natrgali in odšli vsak s svojim grozdom.

Šli so še nekaj dalje in prišli na polčno senožet, kjer so rastle vitke in krasne breze, stare in močne, a tudi tenke, prožne in vpogljive.

Poznali so jih; takoj je splezal vsak na svojo tako visoko, kolikor je vzdržala. Ko mlado deblo ni moglo pod težo več stati pokonci, se je začelo počasi vpogibati v lok, dokler ni polagoma položilo paglavca na tla kot kako nalašč napravljeno dvigalo. To je bilo zanje pravo veselje in najbolj priljubljeni sport. Kričali so vmes seveda in se do sita smejali.

»Vanček, daj, na onole višjo!« je rekel Miha.

»Nočem; predebela je; se ne vpogne.«

»Čakaj, grem jaz,« reče Jakec.

»Boš videl, ali se vpogne ali ne!«

Pa predno se je približal, je Pavlek že splezal po nji. Kakor verveca je prišel na košati vrh, razklenil noge in tedaj se je začela kakor nebote vpogibati, tako da je deček obvisel precej visoko v zraku. Prestrašil se je ne malo. Krepro držeč se z rokami za vpognjeno deblo, je mahal z nogami po zraku in stresal brezo, pa ni šlo! Začel je kričati in jokati in zvati na pomoč. Drugi pa so se od smeha valjali po travi, kajti nepričakovani prizor se jim je zdel res smešen in zabaven. Toda v resnici je bil Pavlekov

položaj kritičen. Ubogi deček je rjul, ves rdeč od sile. Najstarejši tovariš Vanček mu je vendar pritekel na pomoč, dasi sta mu ostala dva, posebno Jakec, branila.

»Pusti ga, pusti! Naj se malce poniha,« reče Miha.

»Pusti ga, pusti ga! Bomo videli, ko pade kakor klobasa,« je kričal Jakec.

A stvar je bila resna. Pavlek se ni mogel več držati. Vanček ga je lovil za noge, da bi ga potegnil z breze, pa ga ni mogel doseči.

Pavlek se je drl, Jakec se je le smejal in zabaval; Miha je utihnil; Vanček je odkakoval in stegoval roke do Pavletovih nog.

Res smešen in žalosten prizor.

K sreči je v bližini Krevsarjev Jože, velik in krepak mož, sekal drva. Ko je na kričanje pogledal in videl, kaj se godi, je urno pritekel, zagrabil za deblo in pripomogel, da se je do tal vpognilo. Pavlek je bil rešen; samo roke je imel otrple in pa silno zasopel je bil. Mož ga je povrh s čeparno prijel za ovratnik, z desno ga je pa občutno lopnil na zadnjo stran, rekoč: »Na, otročarija! Da se navadiš plezati po drevju!« Potem je še zaropotal na druge in jim hotel dati enak brezplačen nauk, pa so urno pete odnesli in mu samo iz primerne dale v zahvalo jezik pokazali in se smejali.

(Nadaljevanje sledi)

Kako se zdravijo rane na konjskih kolenih

Ce konj po nesreči pade an dobi hudo rano na kolenu, izgubi sobit svojo vrednost, zak takega konja ne mara noben kupit. De se bo rana hitro zacelila an obrastla z novo dlako, se muorate rnat takuole: konja, ki je padu, se muora peljat u hljeu an mu umit rano s čisto marzlo vodo, al še buojš z vočo u katjero ste dodal malo lizola ali karbolne kisline. Ce njemate par rokan popu-noma čiste vode, je buojše, de ne umi-vate, zak' u mazano vodo rana hitro in-fecijon dobi. Oprano rano, je trjeba po-tlé posušit s čisto cunjio an zavezat. Konj naj potlé počiva u hljevu tri do štjer dni. Obveza naj se potlé previdno uza-me dol, par tjem pa je trjeba gledat, de se z obvezo ne odtarga skorja, ki se je nardila na rani. Konj se lahko potlé malo sprehodi an potlé naj se koleno spet obveže. U 12 do 14 dnevih hrasta bo proč padla an pod njo se bo nardila nova koža, ki bo obrastla s takimi dlaka-mi, kakršne so okuol ko'ena.

Kako se napaja ovca pozimi?

Pozim je trjeba napajat ovce samo enkrat na dan. Odrasla an zdrava ovca nuca en liter an pou do dva litra vode na dan, če se ji daje pa samo suh fuotar pa poruca še kaj več. Več vode, kot jo ovca potrebuje se ji ne smije dajat u zimskem cajtu, zak' bi ji lahko škodo-vala. Narbujša pijaca za ovce je čista vo-da an oobro je, če se varže vanjo malo soli.

Djelo u sadounjaku

U telim cajtu je trjeba čedit sadno drevje. Zlo važno je čiščenje debela. Skorja čez ljeeto postane hrapava an pouna razpoklin. Tisti kosi mrtve skorje so brez potrjebe na drevesu an u nje se skriva-jo čez zimo razni škodilci, ki djelajo veiko škodo na spomlad sadnemu drev-ju. Tud mah an lišaj radi rastejo na takim drevesu an zatuo je zlo važno, de usak gospodar sadu u zimskim cajtu ostrga z debela staro odmrlo skorjo, liša-je an mahove.

Skorja se narljueš ostrga takrat, ko je deblo mokro. Za ostrgat skorjo je nar-buj priprauna strgulca an željezna krt-

ča (spazzola). Za očedit visoka an stara debela so dobre tud znučane motike, ki se jim očrježe špico, de je takuo strga-jo buj veliko. Par strganju mladega drev-ja je trjeba zlo pazit, de se ne poškodu-je zeleno lubje ali les. Par mokrem vre-menu se rane, ki jih dobi drevo par str-

ganju, buj hitro zarastejo. Potlé kar ste ostrgal debela, gledajte, de bosta tisto sta-ro skorjo hitro zažgali, zak, kakor smo prej povjedali, je notar use pouno škod-liuceu sadnega drevja. Kar ste tud tisto djelo nardil namažite drevo z drevesnim karbolirejem, če ne boste še škropil.

Da bodo kokoši nesle jajca tud' pozimi

De boju kokoši tud pozimi nesle jajca muorta skarbjat, de boju nimar mjele zelen fuotar. Ce imate perje od rjepe al krenja ga objesite na žebel malo od tle, de ga boju kokoši lahko pikale. Kar ne buoste mjele več tistega zelenega fuot-ra poiščite kakšne kište u katjere na-trosite malo zemlje an rotar usejte na-močen ovas. Kište jih dejta na gorak prastor, de ovas bo hitro pognau an oze-lereu. Kar bodo rastline edan do dva centimetra visoke postavite te zelene ki-šte kokošam, de boju pikale.

Mlade kokoši boju začele hitro nest, zak' pognao ovas ima u sebi dosti vita-minou. Ce buoste zelen fuotar nimar da-jali kokošam boju zdrave an boju nesle nimar jajca. Trjeba je pa vjedat, de ovas ne smije bit preveč odrasteu, zak' če je star izgubi veliko sostanc an vitaminou.

Tud suha detelja zlo pomaga kokošam, de nesejo pozim jajca, zak' ima u sebi dosti beljakovin an japno, ki pomagajo djelaj jajca. Suho deteljo je trjeba zlo dobro zdrobit an jo poparit z vrelo vo-do an jo pustit stat nekaaj cajta, potlé pa naj se tuo zmješa skupaj z mehko jedjo (mokra sjerkova moka ali kuhan krompjer).

Ne obrezovat orehov' pozimi

Vjedejte, de se ne smije obrezovat orjehovih dreves pozim, zak' sok, ki pri-de iz rane, rad zmazne. Tisto djelo naj se nardi na pomlad ali pa zgoučaj u je-sen, kadar nje nagobarnosti, de zmaz-juje.

Prasetovo težo se vidi z mjero

Bliža se cajt ko boju praseta opitana an marsikak bi rad vjedou kulku vaga prase predno ga ubije. Tuo se lahko zve brez vagat, če se prase mjeri takuole: Frase se zmjeri od sredine čela do repa,

potlé se zmjeri okuol trebuha za ta sprednjima nogama. Številke, ki ste jih pri tem mjerjenju dobili jih pomnožite an potlé tuo kar vam znese delite s 130 par navadnih prasetih; če je prase buj okrogou an mesnat pa s 120, par suhih pa s 140. Povjemo vam en primer: prase mjeri čez hrbet 110 centimetru, okuol trebuha 118, za tuo bo vagu 110×118: 130 = 99,84 ali okroglo en kuintal mar-tve teže.

GOSPODARSTVO

Tržni pregled

Razvoj na italijanskih targih s kme-tijskimi pardjelki ne kaže posebnih iz-prememb. Kup je več ali manj nimar ti-sti. Sjerak, ki u začetku se je zdjelo, de bo šu gor s kupom je ostu na istim live-lu kot je biu lanko ljeeto ob telim cajtu. Enako velja za druge pardjelke kot so ušenica, senuo an drugi pardjelki. Zivina pa je u zadnjih dvjeh tjdernih buj popraševana, posebno tista za me-so. Po nekatjerih targih se je pokazalo, de so jo plačovali po višjem kupu kot poprej.

Tu gre sevjeda zavoj mrazu, ki je na-stal an ki je pouzročiu med ljudmi ven-čo potrošnja mesa. Ser an maslo pa so zadnje dni po buj nizkim kupu a tuo muora bit le začasno, zak' kot ponavad u cajtu pred božičem mlječni pardjelki so dražji.

Teleta po nekaterih targih so bli pla-čani po 50 do 80 lir po kile več kot prej. Praseta pa so ostali nimar na tisti stop-nji s kupom an popraševanje po njih je bluo zlo majhno. Pač pa je bluo popra-ševanje venče po prasetah za rejo.

Popraševanje po darvah je veliko an u zadnjih cajtah dobre an suhe bukov-

Ljep sod boste imeli

če ga najprej dobro z vodo očedit an potlé namažite z oljem. Še ljepši kot z oljem namazan sod boste mjele, če ga namažete s terpentinovo povlakom, ki jo nardite takuo, de raztopite nad žerjavi-co eno part kolofonije u dvjeh partih terpentinovega olja.

Djelo na vartu

Iz varta je trjeba porut brokolje an sedan an jih zakopat u zemljo u kaj-šnem prastoru, kamor ne pride mraz. Duo ima veliko kljet lahko posadi tud tam. Zimski radič je trjeba pokrit s su-him listjem a vjedite pa, de se ga ne smije pokrit s sjerčem, zak' bi miši an podgane radič uničile. Tud špinače an solata naj se zavarujejo pred mrazom an marzlimi severnimi vetrovi. Dobro bi bluo, de se napravijo take ograje iz sjer-ča an se jih postavi okuol radiča.

U telim cajtu lahko sadite čebulček an česen, de se že čez zimo ukorenini, zak' u dostih krajah je zemlja od ja-nuarja do februarja blatna an se je ne more obdelovat an zatuo skarbite za sa-diteu česna an čebulčka že tale mjesec.

Kup na debelo

ZIVINA ZA ZAKOL

	Po kg.
Krave	L. 210 do 270
Voli	» 240 » 290
Jenice	» 250 » 280
Teleta	» 450 » 510
Ovce	» 150 » 170
Koze	» 100 » 120
Fraseta	» 260 » 280

ZIVINA ZA REJO

	Po glavi
Krave mlekarice	L. 135000 do 185000
Jenice breje	» 140000 » 190000
Fraseta od 12 do 20 kg	» 2800 » 4800

PERUTNINA - ZAJCI - JAJCA

	Po kg.
Kokoši	L. 580 do 635
Piščanci	» 570 » 620
Race	» 520 » 580
Purani (dindje)	» 480 » 560
Zajci	» 260 » 280
Jajca usako	» 42 » 44

ZITARICE

	Po kuintalu
Ušenica	L. 7400 do 7600
Sjerak	» 5080 » 6100
Ušenična moka	» 8150 » 9350
Sjerkova moka	» 6800 » 7500
Ušenični otrobi	» 4800 » 5100

SENO

	Po kuintalu
Djetelsko seno	L. 2100 do 2400
Navadno seno	» 1250 » 1450

GRADBENI LES

	Po kubičnem m.
Bukovi hlodi	L. 13800 do 15200
Orjehovi hlodi	» 18500 » 19500
Cerješnovi hlodi	» 17500 » 18300
Smrjekovi hlodi	» 12500 » 14000
Kostanjevi hlodi	» 11500 » 12000
Jesenovi hlodi	» 21000 » 25000

DARVA

	Po kuintalu
Bukove darva suhe	L. 1050 do 1150
Bukove darva surove	» 950 » 1000
Druge mehke darva	» 750 » 800
Bukovo oglje	» 2800 » 3000

SADJE AN ZELENJAVA

	Po kg.
Jabuka	L. 40 do 50
Hruške	» 40 » 60
Kostanj	» 30 » 45
Krompjer	» 25 » 35

SER AN MASLO

	Po kg.
Mlekarniško maslo	L. 900 do 950
Domače maslo	» 800 » 850
Ser do 2 mjesca star	» 420 » 450
Ser čez 2 mjesca star	» 550 » 650

Menjava denarja

Zlata šterlina	7225
Napoleon	5950
Dolar	643
Francoški frank	160
Švicarski frank	150
Belgijski frank	12,40
Šterlina karta	1595
Avstrijski šiling	22
Zlato po gramu	783
Srebro po gramu	17

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir

Založnik: »Matajura« d. z. o. z.)

Dovoljenje videmskega sodišča štev. 47

z dnem 26.7.1950

Tiska: Tiskarna L. Luchesi - Gorica

Beneška ljudska pravca: „Zlodej na Kaninu“

Nek ubežnik avstrijske vojske, doma iz Rezije, gre preko gora proti svojemu

domu. Ko pride na Karin zagleda divjo kokošo in jo s prvim strelom ustrelil. Moč-

no je bil dež in zato je vesel, da je prišel hitro do »kazona« s svojim plenom. Za-

kuri ogenj in pripravlja divjačino za večerjo. Medtem ko peče pečenko se mu pri-

kaže na vratih neznan mož, ki potem brez dovoljenja prisede k ognju in začne peč

žabo, ki jo je bil prinesel s seboj. Ko je ko-koš pečena jo postavi na mizo in enako sto-

ri tudi neznanec ki položi svojo žabo na kokoš. Ko Rezijan vidi, da ima opravka

to pot s samim zlodejem, vzame puško in ga začne tepsti. Teperi zlodej začne kil-

cati na pomoč, ubežnik se prestraši in ubeži. Ko je bil že daleč, se ozre in vidi,

da so zlodeji res prišli na pomoč in so iz maščevanja zažgali »kazona«.